

Autoretrat (1933)
de Narcís Puget i Viñas.

El taller del pintor Puget (juliol de 1958)

per M. Villangómez Llobet

I

Amb Ferrer Guasch, el seu deixeble ja independent, amb un altre amic, visit el taller del vell mestre, ara buit de la seua activitat, de la clara veu entusiasta. Una vegada més mir el tercer pis lluminós del passeig de Vara de Rey, amb vistes al passeig i cap a Dalt Vila. Escric aquestes ratlles en ple juliol, poc després del recorregut per aquestes habitacions que havia conegut bé. El taller, que ha sofert diverses transformacions, també ho va ser de fotografia. Ara els quadros abundants, de diferents grandàries, polsosos, recolzen a les parets, els uns damunt els altres. Només veig penjades unes còpies juvenils. Són còpies de Velázquez, fetes al Prado. D'aquells anys ençà el pintor ha treballat molt. Avui ja no pinta. Els seus ulls no poden veure el paisatge eivissenc, tan estimat. Al seu entorn es mou endebades la vida camperola, reproduïda per ell amb insistència. La terra de Santa Eulària és vermella, l'hort és verd i la mar de molts de blaus, però per a ell sols ho són en el record. Allí, a la seua hisenda prop del poble i més encara de la mar, viu amb el seu fill —un altre pintor notable— el vell artista, inactiu i cec. Record les altres visites al taller ciutadà, quan ell, amb legítima complaença, m'ensenyava la seua producció més recent, que després havia de ser exposada a Barcelona o a Mallorca. Situu en aquelles periòdiques visites els quadros que ara anam girant de cara a la llum. Aquests olis —em dic— són de la seua estada a Sant Miquel; aquells van ser pintats, abans o després, a Santa Eulària; aquesta cuina és de la seua última època, mentre que el captaire és una obra antiga, anterior a l'innovador canvi d'estil. Una processó amb banderes: em sembla que la veig passar, que la veig també al cavallet, apareixent sota el pinzell decidit, prop de casa, fa tants d'anys! Una altra processó, aquesta vegada al moll, amb una bella llum de tarda. Un cap femení, de tons rosats i verdosos, no gaire freqüents a la paleta del pintor. Quanta

d'emoció per mor dels trets del rostre alegre de la model, més suggerits que precisos, emoció produïda, aquesta vegada, per la persona evocada més que per l'art! En una transició, ara contemplam una berenada als Molins, després un interior d'església, després... I vet aquí el seu autoretrat! La mirada amb sol, la barba ja blanca, els pinzells a la mà: una pintura important. Aquest petit dibuix també el representa lliurat al seu art. És una obra molt aguda de Laureà Barrau i té una dedicatòria afectuosa, familiar, al nostre pintor, a Narcís Puget i Viñas.

El primer record d'aquest pis és molt llunyà i borrós, de les primeres hores del vespre. Jo devia ser ben petit. M'hi veig, com en un somni, entre altres al·lots —gairebé tots més grans que jo— i alguns joves, davant unes taules, dibuixant sota l'escassa claredat de la llum elèctrica, que deixava els racons en la penombra. La impressió d'il·luminació poc intensa deu venir més de la realitat de l'època que no de l'enfonsament de la memòria en el temps. Jo copiava o completava els dibuixos d'un quadern, i no mancava prop meu, com sempre durant la infantesa, el meu germà gran, més gran tan sols d'un any. Ara em sembla espectral la tornada a casa, entre les figures fosques de les persones majors, a la sortida d'aquelles classes populars i nocturnes, potser amb aturades, jocs, crits i corregudes infantils. El camí era llarg, des de la casa moderna situada al final de l'eixample —aleshores la darrera del passeig poblat de grans àlbers— fins a la plaça de Vila, pels carrers de llums espaiats i febles d'aquella Eivissa tan essencial per als al·lots, com si no hi hagués cap altra terra al món. Molt més endavant —en aquelles edats uns anys eren un període llarguíssim— l'escena és al matí, en una altra habitació de la casa, la primera, amb una clara llum que entra per un balcó que dóna al passeig. Som alguns estudiants de Batxillerat, que dibuixam damunt una taula. Puget és a l'interior, pintant o treballant en la

Escena popular,
de
Narcís Puget i Viñas.

seua professió de fotògraf, i ve de tant en tant a veure els nostres dibuixos. Uns preparàvem el primer curs de dibuix, geomètric, i els altres el segon curs, de figura. Jo era el més jove, perquè a més d'anar un any avançat en els estudis, com el meu germà gran, encara vaig avançar un altre any els cursos de dibuix, cosa que vol dir que en aquella matèria vaig agafar el meu germà. No havent-hi llavors Institut a Eivissa, ens preparàvem, en règim d'ensenyança lliure, per anar a examinar-nos a Mallorca. Ara el record és més precís, amb els compasos del primer any i els llapis del segon, i em duu la imatge dels companys, em fa veure que pocs érem els futurs batxillers eivissencs en aquells anys primers de la Dictadura.

El temps no s'ha aturat. Mentre som universitari a Barcelona, continuu estudiant dibuix en una acadèmia del carrer del Pi. Puget, a Eivissa, em dona després unes lliçons de pintura. No duraren gaire: ja la literatura em temptava més, i d'altra banda calia que em preocupàs de tenir algun dia una professió. Puget era ja, més que un mestre, un amic. D'aquelles classes record també les xerrades amb el seu fill, més jove que jo i que tot just començava a pintar, en camí cap a una distingida carrera d'aquarel·lista, malauradament interrompuda més endavant.

II

Els tres amics continuam veient els olis que guarda l'evocador taller, en la calor i la lluminositat del dia estival. Ara Narcís Puget ja no pintarà més: el nombre dels seus quadros no pot augmentar. En va vendre molts. Li'n queden bastants, encara. Gran part d'aquelles escenes que va reproduir, avui desapareixen de la realitat o es transformen de pressa. Ja el pintor, de vegades, mostrava les pageses amb vestits que no es duïen i es complaïa en el groc d'uns mantons antics o desplejava unes recordades falde blanques. El tema és constantment Eivissa. Torn a veure, en girar aquestes teles, una Eivissa especial, estilitzada, l'Eivissa de Puget; l'Eivissa que Puget veu o sent, que tal vegada desit-

ja; la que porta al seu cor. El nostre pintor veu una illa gens tràgica, d'alegre naturalesa; el somrient suport físic —no hi ha soledats ni malenconies— sosté una població de venturosa aparença, tant a l'hora de la diversió com en el treball. És un món ple de colorit, dinàmic, jocund. Una llum sense titubejos revela el moment agitat i feliç, que brota, amb tot el particularisme de les seues tradicions, de l'ombra del passat. Uns costums, una manera de viure que semblen molt desitjables al pintor; un estat de benaurança que no hauria de canviar; una mena d'ègloga, mig pagana, mig cristiana, manifestada en feines, festejos, festes, processons: tot això es va manifestant amb el toc gojós, audaç, encertat. Mallarmé ens parlava de «le vierge, le vivace et le bel aujourd'hui». El bell avui bategant de Puget, tal com els quadros el mostren, ja és un ahir irremeiable, i el goig s'ha matisat de nostàlgia. Convé, però, no sobreposar els nostres sentiments transitoris a l'obra de l'artista. Vejam... ¿No havíem valorat en excés la qualitat d'aquesta pintura? Contemplem-la objectivament. Les modes passen, els estils canvien; l'impressionisme pertany a una altra època; ara no es cerca la captació del moment fugisser... I, tanmateix, aquests quadros conserven la seua força i la seua màgia; en els millors casos, per sort abundants, són trossos de pintura duradora; potser no ens havien semblat mai tan bells. Narcís Puget continua sent un bon pintor.

Torn a recordar el temps anterior. Jo ja havia abandonat la pintura —tot just havia començat a pintar—, havia publicat uns pocs poemes en català de tots els que havia escrit, la tràgica conflagració civil havia sobrevingut, a la fi s'havia acabat. En aquella ombrívola postguerra, mentre guardava els poemes que continuava escrivint en la nostra llengua, publicava a Eivissa, acompanyant els escrits d'amics com Vidal Llaser o Fajarnés Cardona, algunes proses en castellà, alguna crònica d'art, i no vaig deixar de visitar l'artista al seu taller. M'interessava molt la seua

pintura, però no tot m'agradava prou, certes tendències no em satisfien. Crec recordar que vaig exposar algunes reserves a determinats aspectes d'unes obres. Em vaig ennojar que ell n'havia quedat ressentit, cosa que em va saber molt de greu. No sabia què fer. No volia desdir-me, però desitjava manifestar d'alguna manera la meua sincera admiració. Vaig pensar que la solució era expressar-la en uns versos. Per a la poesia, però, reservava el nostre català, i en aquesta llengua, aleshores, no es podia publicar res. Vaig rompre un propòsit per tal d'esvair qualsevol malentès entre Puget i jo. Vaig escriure, el novembre de 1943, dos sonets castellans, *A Narciso Puget, por su cuadro «Pinos de Santa Eulalia»*. Hi vaig afegir un altre sonet, dedicat a Isidor Macabich, i els vaig publicar tots tres junts al *Diario de Ibiza* del 3 de desembre d'aquell any. Ja en l'embranchida, vaig continuar escrivint més sonets castellans, que vaig publicar al mateix diari, a la revista *Mediterráneo*, de València –en aquella Universitat m'acabava d'examinar de literatura i el catedràtic, que només em coneixia de l'examen, em va demanar algun poema–, i a la revista eivissenca que començava a sortir el 1944, *Ibiza*. Acabada la sèrie als onze mesos, va constituir el meu pri-

mer recull publicat, *Sonetos mediterráneos* (1945). Malgrat que els dos sonets sobre la pintura de Puget hi figurin cap al final, varen ser, com he dit, els primers. M'és grat de reproduir-los entre aquestes evocacions, amb uns petits retocs que hi he introduït. He d'indicar que en cròniques successives no vaig deixar d'escriure, sobre punts molt concrets, noves censurens al pintor. Puget va quedar molt content dels sonets i tot seguit em va escriure una carta molt afectuosa d'agraïment.

Esta áurea corteza con que asoma
el mundo entre el undoso azul desierto
ha andado tu mirada, desde el huerto
hasta el pinar izado por la loma.
Entre horizontes plenos de su aroma
el pueblo sorprendido ha descubierto
–geórgico trajín o gozo abierto–,
gesto y color que tu pintura doma.
Hoy nos traes tu lienzo soleado,
dos pinos que dilatan su ramaje

Tornant del treball, de Narcís Puget i Viñas.

junto a un sendero para andar sin prisa.
Alto atril para el pájaro encantado,
sombra frente al latido del paisaje,
eco de la blandura de la brisa.

La tierra que al solar incendio eriza
crespo olaje sonoro de pinares
en las colinas que avizoran mares
donde la vela, en torno, se desliza,
y que en el agro el júbilo estiliza
del prematuro almendro, albos hogares
aleja entre algarrobos y olivares,
y adelfas copia en fuentes: nuestra Ibiza
—tuya y mía—, mecida de la espuma,
soledad de color y sentimiento,
vista y luzca amarillos, blancos, rojos,
dé a tu pincel su faz de roca y pluma,
y su luz, como llama con el viento,
por largos años dance ante tus ojos.

III

Narcís Puget i Viñas va néixer a la ciutat d'Eivissa i té vuitanta-dos anys. Va estudiar, de jove, a Madrid i a Barcelona. Les seues primeres obres són ben diferents de les que ara consideram com a característiques. Seguia els corrents d'aquells temps de realisme tradicional. Durant una temporada sembla que abandonà o negligí la pintura. Però el pintor que hi havia en Puget es despertà amb nous estímuls. La contemplació de l'obra de Sorolla en pogué ser un. Sorolla va pintar a Eivissa i es va tractar amb l'artista illenc. Unes noves tendències traspuenten a la pintura de Puget. L'impressionisme espanyol, concretament mediterrani —diferent, per exemple, del de Regoyos, potser més fidel als francesos—, es va transformant, en els quadros del nou període del pintor, en un estil particular. Puget tenia prou personalitat per assimilar uns procediments i fer-ne una modalitat pròpia. El nou entusiasme palesa que ha encertat el bon camí. Les teles de Puget són cada vegada millors i, cosa igualment important, més seues.

Amb els anys arribaran a ser inconfusibles. El pintor ha trobat l'estil adient per representar allò que duia, a la seua manera, més i més endins: la terra i la gent de la seua illa. Les escenes eivissenques, nervioses, ràpides, sensuals, xopes de color i de moviment, tenen ara un sabor diferent, una gràcia exclusiva, una grapa característica, com una eloqüent rúbrica individual. És una pintura sovent a l'aire lliure, popular, directa, molt viva, però on hi ha, devora l'instint i la passió, una tècnica depurada. S'arriba a síntesis i taques, a gruixos de pintura que acosten el conjunt acolorit a les tendències no figuratives. Si més no, semblen correspondre a una lliure fantasia decorativa, al mateix temps que al·ludeixen a un indubtable món real.

Ja sabem a què aplica Puget aquest estil ràpid i experimentat: als camps i als qui en viuen, a una existència tradicional, a la dona i els seus tipismes, a un ambient i una llum peculiars. Ningú més eivissenc que Narcís Puget. Procedia d'un temps en què s'exalçava en pintura l'anècdota costumista. Què més volia ell? Tenguem en compte que, amb totes aquestes tendències cap al costumisme, amb tot aquest afecte

Narcís Puget, aquarel·la de Narcís Puget i Riquer.

a l'anècdota, no sol ser massa descriptiu ni oblidar allò que és essencial en un quadro. Al costat d'aquest valor purament pictòric, però, aquesta obra tindrà sempre un altre valor documental, d'estampa local i de reflex d'un temps molt precís. Tota una època eivissenca podrà ser contemplada als quadros de Puget, que ens documentaran sobre una determinada realitat i serviran de testimoni en el futur: una època que ara es va extingint, llavors fresca i acolorida davant el fervor de l'artista. Aquest, amb tot, representava a vegades —reconeguem-ho— aspectes ja passats de la vida illenca. D'altra banda, com a nota molt característica, direm que la mestria de Puget, sovent, es multiplicava veloç en escenes de multituds festives, on amb dues o tres minúscules pinzellades creava cada una de les nombroses figuretes.

No es pot negar que l'obra de Puget —al cap i a la fi com totes— és desigual. Va practicar a vegades certes concessions. Però els seus encerts són abundants i certament notables. Va sobresortir en el quadro de proporcions mitjanes, quan la realitat li suggeria el tema i li dava en part la composició. Les seues notes són admirables. Puget, en els moments de més autenticitat i inspiració, ha produït unes obres plenes de força, de llum, de vida, tècnicament excel·lents i, cosa més important, amb aquella plenitud i aquell encís subtil que deim art o poesia.

M. VILLANGÓMEZ LLOBET